HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ליה [א]אדעת רבים (א) [א] אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד [ב]נדר שהודר ברבים יש לו הפרה [ב] [ב]על דעת הרבים אין לו הפרה וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה [ג]יש לו הפרה כי ההוא [ג] דמקרי דרדקי אדריה רב אחא דקא פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דהוה דייק כוותיה: והמטמא למתים כו': מאי שנא הכא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו תקפו:

הדרן עלך מומין אלו

[ב]יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן בכור לכהן ואינו בכור לנחלה בכור לנחלה ולכהן ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן [ג]איזהו בכור [ד]לנחלה ואינו [ה]בכור לכהן הבא אחר נפלים (ב) [ד] אע"פ שיצא את ראשו חי ובן תשעה שיצא ראשו מת (ג) המפלת כמין בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכ"א עד שיהא בו מצורת אדם המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לכהן [ו]מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה [ה] עודה שפחה ונשתחררה עודה עובדת כוכבים ונתגיירה משבאת לישראל ילדה בכור לנחלה ואין בכור לכהן [ז]רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר [1]פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם [ו] מישראל [ח]מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (ד) [ז] וילדה היא וכהנת היא ולויה היא ואשה שכבר ילדה [ט]וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון בכור לכהן ואינו בכור לנחלה:

גמ'

והני מילי. דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים: **דאדריה רב אחא.** שלא ילמד עוד תינוקות: **פשע בינוקי.** מלקה אותן ומתים: **בקבלה.** בלא נדר: גבי נשים יצרו תוקפו להכי מדרינן ליה:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים (ה): **לכהן.** לתת לכהן פדיונו ה' סלעים: **הבא אחר נפלים שיצא ראשו.** של נפל חי כגון שהיו תאומים אחד (ו) נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציא (ז) חשוב לידה מעליא מ"מ דגבי נחלה כתיב ראשית אונו ה) מי שלב אביו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון [ח] והוי ו) כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דוה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם: **ובן ט' שיצא ראשו מת.** והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין (ח) הלב ז)[אביו] דוה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא ראשון ח) בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: **וכן המפלת בהמה כו'.** למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין (ט) הלב דוה עליהם אבל פטר רחם מיהא הוו: **עד שיהא בו צורת האדם.** לא חשיב פטר רחם והבא (י) אחריו בכור אף לכהן: **סנדל.** שאין לו צורת [ט] פנים: **או שליא.** שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי: **שפיר.** עור ממש של ולד: **מרוקם.** מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה.) מהו ריקומו של שפיר: **מחותך.** אברים אברים ויצא כו' ט) הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך הני י) נמי בכור לכהן: **שכבר ילדה כו'.** לענין נחלה תליא מילתא באב דכתיב (דברים כא) ראשית אונו ולענין כהן (כ) [י] פטר רחם: **עודה שפחה.** אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו: **עובדת כוכבים ונתגיירה.** ומשבאת ליד ישראל ילדה [יא] נמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם: **לנחלה ולכהן.** דבנים [יב] הנולדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי: **נתגיירה מעוברת.** ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה (ל) דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא [יג] וזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם: **היא וכהנת.** (מ) או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל: **או היא ולויה.** דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים כדאמרן בפ"ק כ): **או היא ואשה שכבר ילדה.** ואין ידוע איזו (נ) בנה בכור לכהן. ורבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע בריה דמאן הוא: **וכן מי שלא שהתה כו'.** נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית. ובגמ' [מז:] פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי:

גמ'

לו הפרה כדאמר אמימר הכא ויש לפרש דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים כיון דברבים יש לו הפרה לרב הונא ה"ה על דעת רבים בנדרי אשתו וכי פריך התם אדרב הונא וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומשני קסבר צריך לפרט את הנדר הוה מצי לשנויי דמדיר ליה על דעת רבים אלא דלא צריך ועוד י"ל דרב הונא לית ליה דאמימר דהא דקאמר אמימר אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים כו' לאו אפלוגתא דאמוראי קאי דרב הונא ורב נחמן [יד] בריש השולח (שם) אלא אפלוגתא דר' יהודה ורבנן בסוף השולח (שם דף מו.): **אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו'.** בפ' השולח (בגיטין לו.) גרס הלכתא אפי' למ"ד כו' ובמכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה [טו] ל) ולמאי דגרסי' נמי אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים שלא בא עכשיו לפסוק בהודר ברבים מ"מ יש לדקדק מדהולך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים לכ"ע מכלל שסבר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו הפרה כל שכן בעל דעת רבים ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד [טז] מ) ואע"ג דאסקינן בפ' השולח (גיטין דף לה:) אליבא דרב נחמן דמדרינן ליה ברבים דמשמע דס"ל הכי דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא נ) איתשיל [יז] הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד כו' ולאו אמתניתין דפרקין דמייתי התם לחודיה קאי אלא קאי נמי אדרב נחמן ס) מדאדריה נמי רב אחא לההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה דלא מיסתבר לומר דלכך [יח] הולך על דעת רבים ולא אמר הדירו ברבים לפי שלא היו רבים מזומנים לפניו ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) (אמר) [יט] [אדור] ברבים דלא אשתי שכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.** אומר ר"ת דמשום דמסתמא ניחא להו לרבים ועוד אמר ר"ת דעל דעת ע) [רבים] היינו [כ] כשמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפילו שלא בפניהם אבל על דעת [רבים] סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד [כא] ואע"פ שפירש על דעתו יכול חכם להתיר [כב]:

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה כו' איזהו בכור לנחלה כו'. הכא נקיט אמאי דפתח ביה וזימנין דנקט אדסליק מיניה כדמפרש בריש נדרים (דף ג:): **המפלת סנדל כו'.** בפרק המפלת (נדה כו.) מפרש סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא לבא אחריו וכו' וא"ת מה חידוש הוא הא בהדיא קתני לה הכא וי"ל דס"ד דבא אחריו דמתניתין דהכא היינו אותו שיולד בעיבור אחר ולא אותו שעם הסנדל דרגילות הוא שיולד קודם הסנדל ולהכי פריך למאי הלכתא דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש דלאותו ולד עצמו הנולד עם הסנדל אצטריך למתנייה דפעמים שהוא בא אחר הסנדל פ): **והיוצא מחותך.** פי' בקונטרס דרוב אברים [כג] מחותכים פוטרים את הרחם אבל ראש לא פטר במחותך והך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק המפלת (נדה דף כט.) דר' יוחנן סבר התם דאפי' מחותך הראש פוטר: **נתגיירה מעוברת.** פי' בקונטרס ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם בישראל הוא ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא דזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ובחנם פי' טעם זה דבלא"ה לאו בר נחלה הוא משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואינו חשוב צ) אביו ואע"ג דבעודו מצרי חשוב אביו גבי נחלה ולא אמרי' רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה [כד] דהא מצרי יורש אביו דבר תורה ומיהו בפרק נושאין על האנוסה (יבמות דף צח.) אמרינן הא דאמור רבנן אין אב למצרי לאו משום דשטופי בזימה ולא ידיע דהא שני אחין תאומים דטיפה אחת ק) [היא] ונחלקה לשתים וקתני ואין חייבים משום אשת אח ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דמצרי דצריך לטעמא דאפקריה אע"ג דנתגיירו ולא סגי בטעמא דקטן שנולד דמי ודבר תימה הוא וי"ל דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי משום דאתי לאחלופי בישראל והתם משמע דאפי' איסורא ליכא ואין חייבין לאו דוקא וגם היה לנו להצריך חליצה והתם קתני לא חולצין ולא מייבמין: (שייך לע"ב) **ואיידי דבעי למיתני סיפא בן ט' כו'.** מגופה הוה מצי [כה] למימר דנקט ראשו משום דמשמע דוקא נפל הא בר קיימא הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי:

דאדם

מסורת הש"ס

א) גיטין לו. מכות טז. ערכין כג., ב) [נדרים ג:], ג) חולין סח., ד) [לקמן מז.], ה) [דברים כא], ו) אע"ג דהוי, ז) נ"ק, ח) נ"ל ראשון ראשו נ"ק, ט) נ"ל כולו נ"ק, י) נ"ל והוי נ"ק, כ) [לעיל דף ד.], ל) ע"ד רבים אין לו הפרה ולמאי נ"ק, מ) כו' ואע"ג נ"ק, נ) גי' נ"ק איתמר, ס) גי' נ"ק ומלדאדריה נמי כו' וע"ש, ע) נ"ק, פ) [ועי' רש"י בנדה כו. ד"ה גבי וכו' שפירש ג"כ הכי להדיא], צ) אביו דהא בעודו נ"ק:, ק) נ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר אמימר: (ב) במשנה הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי כצ"ל ותיבת אע"פ ותיבת את נמחק: (ג) שם והמפלת כמין: (ד) שם ילדה היא וכהנת כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) רש"י ד"ה יש בכור כו' פי שנים ואינו בכור לכהן כצ"ל והד"א: (ו) ד"ה הבא אחר וכו' תאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו וכו' והחזירו וקדמו אחיו ויצא כצ"ל ותיבות ובא חבירו נמחק: (ז) בא"ד ואע"ג דראשו שהוציא ראשון חשיבא לידה מעליא וטעמא וכו' ראשון דלאו בר קיימא כצ"ל ותיבות והוי כילוד נמחק: (ח) ד"ה ובן ט' וכו' שאין לבו דוה עליו ולענין כהן לאו פטר רחם הוא אבל יצא ראש בן ט' חי: (ט) ד"ה וכן המפלת וכו' דאין לבו דוה: (י) ד"ה עד שיהא וכו' אחרון הוי בכור: (כ) ד"ה שכבר ילדה וכו' ולענין כהן תלה רחמנא בפטר רחם: (ל) ד"ה נתגיירה וכו' ולא לנחלה דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא דזרע: (מ) ד"ה היא וכהנת בת כצ"ל ותיבת או נמחק: (נ) ד"ה או היא וכו' איזו בנה הס"ד ואח"כ מ"ה וכן מי וכו' נמי לא הוי הס"ד ואח"כ מ"ה בכור לכהן:

רבינו גרשום

ליה לפני רבים דמגרשה ולא מצי מיפר חכם: דאדריה רב אחא. אדעתא דרבים: התם בנושא נשים בעבירה אימר יצרו תוקפו דנשאה ואי לא מדיר ודאי לא מגרש:

סליק פירקא

הבא אחר הנפלים בני ח': ואע"פ שיצא ראשו חי. כיון דלאו בר קיימא הוי הבא אחריו בכור לנחלה הוי ולא בכור לכהן דלא הוי פטר רחם: וחכ"א. לעולם הוי נמי לכהן עד שיהא בו כנפל צורת אדם: סנדל. מפורש במסכת נדה: או ילדה עודה שפחה או ילדה עודה עובדת כוכבים ואח"כ נישאת לישראל שלא היו לו בנים בכור לנחלה. דהוי ראשית אונו: עד שיפטרו רחם מישראל. כלומר דלעולם הוי נמי בכור לכהן הבא אחריו עד שיפטרו רחם מישראל של יהודית כלומר דהני דילדה בגיותה לא חשיבי למיפטריה מכהן לבא אחריו: או נתגיירה והיא מעוברת או נשתחררה והיא מעוברת. האי ולד הוי בכור לכהן כיון שנולד ביהדות וחייב לפדות עצמו: והך אשה שלא ילדה ואע"ג דילדה היא וכהנת ביחד ונתערבו ולדיהן או היא ולויה או היא ואשה שכבר ילדה ולא ידיע איזה הוא בכור שחייב לפדות ואפי' הכי הוי בכור לכהן וכן מי שלא שהתה כו':

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ו מהלכות ביאת מקדש הל' ט:

מב ב ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח טוש"ע יו"ד סימן רכח סעיף כא:

א ד מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:

ב ה מיי' פי"א מהלכות בכורים הל' יד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף כב:

ג ו מיי' פ"ב מהל' נחלות הל' ט טוש"ע [שם סעי' יז כא] וח"מ סי' רעז סעי' ט:

ז מיי' שם [ופי"א מהל' בכורים הל' יג] טוש"ע ח"מ שם [ויו"ד סי' שה סעי' כ]:

ח [מיי' פי"א מהל' בכורים הל' כז] טוש"ע ח"מ שם:

תורה אור השלם

1. קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: שמות יג ב

מוסף רש"י

אדעת רבים. על דעת רבים ועל דעת בית דין (מכות טז.) כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתנו (גיטין לו.) או: שאומרים לו נדור (ערכין כג.).

הדרן עלך מומין אלו

איזהו בכור לנחלה כו' הבא אחר נפלים. בכור לנחלה בעינן ולד שיהא ראוי לחיות ואי לא ראוי לחיות לא מפקע את הבא אחריו מליטול פי שנים, דכתיב (דברים כא) ראשית אונו, מי שלבו דוה עליו, יצא ולד שאינו של קיימא שאין לב אביו דוה על מותו, אבל מפדיון הבכור פוטר הוא את הבא אחריו, שהרי זה פטר את הרחם. **נפל.** שלא כלו לו חדשיו (חולין סח.). **אע"פ שיצא את ראשו חי.** והחזירו ויצא אחיו שכלו חדשיו, אין לידת הראשון מפקעתו מלהיות בכור לנחלה, שאפילו נולד הנפל כולו אינו מפקיע את הבא אחריו, שאין לבו דוה עליו, וכל שכן אם יצא ראשו מת, והאי דנקט ראשו, משום בכור לכהן נקט ליה, וביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן (שם). **ובן תשעה שיצא ראשו מת.** הבא אחר בן תשעה, אפילו יצא ראשו של ראשון מת, הויא לידת הראשון לידה ואין הבא אחריו בכור לכהן, אבל הבא אחר בן תשעה שיצא ראשו חי בכור לנחלה נמי לא הוי (שם).

שיטה מקובצת

[א] אמר ס"א דאמר: [ב] על דעת הרבים אין לו הפרה. הטעם שמעתי מפי מורי ר' יצחק בר ברוך משום דאין נדריהם וחרטתם שוה דאין הרבים מתחרטים בחרטה אחת או בפתח אחת דאין דעת כל אחד ואחד יכול להיות שוה לדעת חבירו אע"פ שדבר מצוה יש לו הפרה אנן סהדי דכולם מסכימים ומתחרטים בדבר שוה הילכך גבי חכם שאינו מתיר אלא ע"י חרטה או ע"י פתח שהנדר טעות על דעת רבים אין לו הפרה אבל בעל שגזירת הכתוב הוא שמפר בלא פתח ובלא חרטה אין לחלק בין על דעת הרבים לנדרים אחרים ויכול להפר עכל"ה: [ג] ההיא מקרי דרדקי דאדרי' רב: [ד] נפלים שיצא ראשו חי ובן ט' כו' מת והמפלת כמין: [ה] ילדה ילדה עודה: [ו] מישראל ס"א בישראל: [ז] ילדה היא אות ו' נמחק: [ח] תי' והוי כילוד נמחק: [ט] צורת אברים הס"ד: [י] כהן תליא בפטר רחם הס"ד ומה"ד ילדה עודה: [יא] ילדה הוי נמי בכור לנחלה שהרי לא היו לזה בנים: [יב] דבנים הנולדים לה: [יג] הוא דזרע מצרי: [יד] נחמן דריש השולח אלא אפלוגתא דתנאי דר"י: [טו] הפרה ועל דעת רבים אין לו הפרה לגירסא זו משמע דהכי הלכתא דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ואפי' לספרים דגרסי' תי' ולמאי נמחק: [טז] למ"ד כו' ואע"ג: [יז] איתשיל ולענין פרעון כתובה: [יח] דלכך הוזקק להדירו ע"ד: [יט] אדרוה ברבים כו' שכרא דמשמע דקסבר: [כ] היינו דוקא כשמפרש ע"ד פלוני ופלוני: [כא] יחיד או שנים אע"פ שנקבם בשם על: [כב] להתיר בלא דעתו הס"ד: [כג] אברים חתוכים פוטרים: [כד] לזרעיה משמע דמצרי: [כה] מצי למידק תי' למימר נמחק: